

Democràcia, ensenyament i resolució de conflictes als instituts

Un expedient rere l'altre, sancions rere sancions, expulsions d'una hora, d'un dia, d'una setmana; reunions de la comissió de "Convivència", instruccions de casos d'incompliment del Reglament de Règim Intern... Són temes que omplien les taules dels caps d'estudis dels insti-

tuts. El mes següent tot segueix igual i l'any que ve... torna a començar. De què han servit tants expedients? Quina educació han après els alumnes del centre d'aquestes experiències viscudes directament o indirecta? Els profes "enrotllats" s'esforcen perquè l'alumnat escolte un discurs

moralista que rebota per les orelles dels alumnes. A bona part dels joves el discurs docent els sembla absurd, antiquat, distant i incompreensible, acostumats com estan als codis comunicatius de la seua tribu. Aleshores, què fem?, qui té la culpa?

Tu no tens la culpa

Àngels Martínez Bonafé

L'explicació d'un conflicte sol presentar-se com un enfrontament entre un professor i un alumne; la responsabilitat del profe -perquè no té "gràcia" per dur la classe o "força" per controlar-la- o la de l'alumne -que té "problemes personals greus" o, simplement, és un "maleducat"-. L'anàlisi personalitzadora i culpabilitzadora subsisteix cada vegada que cal presentar una alternativa concreta. Aquests plantejaments són menys emprenyadors perquè eviten qüestionar la qualitat de vida de la institució escolar, el claustre o el consell escolar. Però, són alienants perquè no permeten als subjectes ser més conscients d'allò que els passa. Són també plantejaments frustrants perquè les presumpes solucions no comporten més que l'ocultació temporal del problema. El mètode d'anàlisi provoca alienació perquè falsifica la realitat, i es transforma en frustració perquè proposa el professor uns objectius impossibles d'assolir en solitari. Els conflictes als instituts no es poden resoldre individualment i aïllada, perquè són producte d'un conjunt de factors. L'enumeració que proposem és una entre les moltes que es podrien plantejar per tal d'iniciar el debat.

Valors dominants i compromís col·lectiu

És freqüent que molts dels alumnes que no s'esforcen per aprendre tracten d'imposar els seus criteris mitjançant l'agressivitat verbal o física. Un professor o, encara més, una professora pot "trencar-los els esquemes" quan qüestiona aquestes actituds des de la moralitat, la paraula i el raonament. Les relacions socials i afectives presents en la vida quotidiana de l'alumnat estan basades en el poder més que en la moral, en l'aïllament més que en la comunicació. Les experiències familiars dels joves oscil·len sovint entre el proteccionisme infantilitzant, el desinterès o la insolidarietat. M'he trobat alumnes que s'han instal·lat en el paper de "víctima-de-baix-quocient-intel·lectual-que-no-serveix-pels-estudis", i que, per tant, estan exi-

"Es configura una vida cultural instal·lada en l'avorriment i en el treball mecànic, de poc esforç intel·lectual i escassa implicació personal"

mits de ser responsables, de negociar, de definir els seus límits i les seues possibilitats, d'opinar, de participar, d'implicar-se. A aquest tipus d'alumne només se li demana que calle, que no es note la seua presència. Tractar els alumnes com a adults és l'única manera d'educar-los com a adults. Però

sovint ni la vida sentimental en la família, ni la concepció del saber en la institució escolar, ni el propi alumnat accepta els compromisos que se'n deriven de l'entrada crítica en el món adult, en la vida social real.

"L'alumne mai ha vist qüestionar els propis contravalors en cap dels milers d'activitats acadèmiques realitzades al llarg de 15 anys d'escolarització."

Adolescència, identitat personal i educació.

La socialització a l'escola implica sovint la negació de la cultura pròpia, l'ocultació de determinats hàbits i conductes de la família o de la quadrilla. El llenguatge de la pròpia tribu resta fora i freqüentment s'hi enfronta al llenguatge de les aules i dels llibres. Les reaccions de l'alumnat davant uns ciències que no els permet créixer des de la pròpia personalitat individual i social i que els obliga a subordinar-se, poden ser diverses: escaquejar-se, boicotejar la classe, dissimular i respondre allò que el profe vol que diga en l'examen per obtenir l'aprovat... La vida escolar li ha ensenyat més hipocresia que autenticitat, més obediència que raonament crític.

Desig de saber i límits a l'academicisme

En les aules es configura una vida cultural instal·lada en l'avorriment i en el treball mecànic, de poc esforç intel·lectual i escassa implicació personal, on es proposen exercicis que no requereixen grans dosis de creativitat i de judici crític del professorat i de l'alumnat. La selecció dels continguts i el tipus d'activitats educatives del currículum no és objecte de debat ni d'anàlisi col·lectiva al centre, però quan sorgeix un conflicte se li mira com si no hi existira cap relació amb el que ocorre diàriament a les aules i, tot plegat, amb els hàbits que sostenen la relació de l'alumnat amb el saber.

Fracàs escolar i activitat intel·lectual

Es fàcil entendre el rebuig de l'alumnat cap a l'activitat intel·lectual i cap al saber que el fa sentir inferior, quan no inútil. Aquests "ciutadans de segona" hauran de expressar d'alguna manera la seua frustració i el seu rancor cap a una cultura que els avergonyeix. Aprofiten les situacions en què poden imposar-se amb altres mitjans -la violència, els diners- a aquells que ostenten un nivell acadèmic superior. Molts dels joves que conflüen en les bandes pronazis dels anys trenta provenien dels estrats culturals més baixos i gaudien colpejant el catedràtic jueu

ARXIU

o el professor comunista que els evidenciava la seua inferioritat; necessitaven un espai per a deixar eixir la seua ràbia i van aprendre a fer-ho contra l'autoritat moral dels promotors d'un pensament crític, mentre deixaven intactes els poderosos i el sistema social que els havia

relegat a l'alienació i la barbàrie. Un alumne ofegat per l'ambient escolar i la vida cultural de l'escola, mai ha vist qüestionar els propis contravalors en cap dels centenars o milers d'activitats acadèmiques realitzades al llarg de 15 anys d'escolarització.

A la recerca d'alternatives

És més difícil i més lent formular un conjunt d'alternatives que imposar sancions, expulsar l'alumne o agafar una baixa per depressió. La vida a l'ecosistema dels centres educatius requereix de canvis globalitzats, i la inèrcia els obstrueix. Cal treballar en equip i definir el centre com a l'àmbit d'actuació. És difícil, però és l'únic camí que trobe respectuós amb els plantejaments descrits. A

mena d'apunts, avança algunes de les línies que estime necessàries d'abordar.
- Evitar les formulacions del problema que culpabilitzen l'alumne o el professor individualment.
- Buscar solucions que superen la via policial i judicial, per entrar en altres estratègies que qüestionen els valors i els conceptes que avalen la violència i la ignorància.
- Pensar estratègies de vida social a l'es-

cola amb el lema "Democràcia o barbàrie". De l'anàlisi de la barbàrie i de l'anàlisi de la democràcia, del que representen tant una com l'altra en la vida quotidiana de les aules, es poden desprendre moltes idees i accions.
- Fer xarxa per denunciar, inventar i aprendre conjuntament. Perquè el saber és una construcció col·lectiva, també en l'escola, també per als adults, també per als docents.